बालबालिकाको प्राथमिक शिक्षामा सहभागिता

त्रिभुवन विश्वविद्यालय शिक्षाशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत शिक्षा योजना तथा
व्यवस्थापन विभाग स्नातकोत्तर तह (एम.एड.) द्वितीय बर्षको
आंशिक आवश्यकता परिपूर्तिका लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

इन्दिरा शिवाकोटी

क्याम्पस क्रमाङ्क ११/२०६८

परीक्षा क्रमाङ्क : २०४००६८/२०७०

त्रि.वि. दर्ता नं. : ९-२-२०७-९-२००८

कनकाई बहुमुखी क्याम्पस

सुरुङ्गा, झापा

२०७४ (सन् २०१७)

त्रि.वि.बाट सम्बन्धन प्राप्त
कनकाई बहुमुखी क्याम्पस
कनकाई नगरपालिका, सुरुङ्गा (झापा)
स्था. २०४७
☎ ०२३-५५०१५३
Fax : ०२३-५५०८५३
Email : kanakai.campus47@gmail.com

च.नं.
प.सं.

मिति :.............................

सिफारिश पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन विभाग, स्नातकोत्तर तह (एम. एड.) द्वितीय वर्षका परीक्षा क्रमाङ्क २०४००६८/२०७० का छात्रा इन्दिरा शिवाकोटीले मेरो प्रत्यक्ष निर्देशनमा **बालबालिकाको प्राथमिक शिक्षामा सहभागिता** शीर्षकमा तयार पारेको शोधपत्र प्रति म सन्तुष्ट छु । यस शोधपत्रलाई अन्तिम मूल्याङ्कनका लागि शोधपत्र मूल्याङ्कन समितिमा सिफारिश गर्दछु ।

मिति : १८ डिसेम्बर २०१७

(योन्देन सुनुवार)
शोध निर्देशक

त्रि.वि.बाट सम्बन्धन प्राप्त
कनकाई बहुमुखी क्याम्पस
कनकाई नगरपालिका, सुरुङ्गा (झापा)
स्थापना २०४७
०२३-५५०१५३
Fax : ०२३-५५०८५३
Email : kanakai.campus47@gmail.com

च.नं.
प.सं.
मिति :............................

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, शिक्षाशास्त्र सङ्काय, शैक्षिक योजना तथा व्यवस्थापन विभाग, स्नातकोत्तर तह (एम. एड.) द्वितीय वर्षका परीक्षा क्रमाङ्क २०४००६८/२०७० का छात्रा इन्दिरा शिवाकोटीले **बालबालिकाको प्राथमिक शिक्षामा सहभागिता** शीर्षकमा तयार पारेको शोधपत्र मूल्याङ्कन समितिबाट स्वीकृत गरिएको छ ।

शोध मूल्याङ्कन समिति

नाम र पद	हस्ताक्षर
१. उप-प्रा. आशा शर्मा सिवाकोटी, विभागीय प्रमुख	....
२. योन्देन सुनुवार, शोध निर्देशक	....
३. प्रा.डा. हेमराज ढकाल, बाह्य परीक्षक	....

मिति : १ जनवरी २०१८

कृतज्ञता

प्रस्तुत अध्ययन प्रतिवेदन तयार पार्ने क्रममा प्रस्तावना कार्य लेखन देखि शोध कार्य पुरा गर्नका लागि महत्वपूर्ण निर्देशन, सल्लाह, सुझाव, हौसला एवम् मार्गनिर्देशन गर्नुहुने मेरा आदरणीय गुरु तथा शोध निर्देशक श्री योन्देन सुनुवार प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । सल्लाह सुझाव दिई अनुसन्धान कार्यमा सहयोग गर्नुहुने श्रद्धेय गुरु विभागीय प्रमुख श्री आशा शर्मा शिवाकोटीप्रति आभारी छु ।

स्थलगत अध्ययनको क्रममा सहयोग गर्नुहुने सम्पूर्ण विद्यालयका विद्यालय व्यवस्थापन समितिका अध्यक्षज्यूहरु, प्रधानाध्यापक ज्यूहरु, शिक्षक वर्ग तथा अभिभावक वर्ग प्रति हार्दिक कृतज्ञता व्यक्त गर्दछु ।

अन्त्यमा शोध पत्रको टाईपिङ , लेआउट, छपाई तथा बाइण्डिन समेतको जिम्मेजवारी पुरा गरीदिने मल्टि टेक्निकल सेन्टर धुलाबारी तथा त्यसका सञ्चालक द्वय श्री सन्तोष थापा तथा हेमराज थापा प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

इन्दिरा शिवाकोटी

शोधसार

प्रस्तुत शोधपत्र ***बालबालिकाको प्राथमिक शिक्षामा सहभागिता*** *शिर्षकमा तयार पारिएको छ । यसको मुख्य उद्देश्य प्राथमिक तहमा अध्ययनरत बालबालिकाको शैक्षिक अवस्था पत्ता लगाउनु रहेको छ ।*

यो अध्ययन गुणात्मक र परिमाणात्मक दुबै अनुसन्धान विधिबाट सम्पन्न गरिएको छ । अध्ययनलाई अगाडि बढाउन झापा जिल्लाको काँकरभिट्टा स्रोतकेन्द्रका स्रोतकेन्द्रका तीन ओटा सामुदायिक विद्यालयहरुलाई उद्देश्यात्मक नमुना छनौट विधिबाट नमुनाको रुपमा छनौट गरिएको छ । सुचना तथा तथ्याङ्क संकलनका लागि प्रश्नावली, अर्न्तवार्ता र अवलोकनलाई साधनको रुपमा अपनाइएको छ ।

झापा जिल्लाको काँकरभिट्टा स्रोतकेन्द्र अन्तर्गतका ३ वटा सामुदायिक विद्यालयहरु छनौट गरिएको छ । तथ्याङ्क संकलन गर्न विद्यार्थी अभिलेख फारम, प्रश्नावली, अर्न्तवार्ता, छलफल, अवलोकन, जस्ता साधनहरु प्रयोग गरी बालबालिका, शिक्षक, प्रधानाध्यापक, अभिभावक आदिसँग प्रत्यक्ष साक्षात्कार गरियो । यो अध्ययनमा लिम्बु बालबालिकाको भर्नाको अवस्था, कक्षा छोड्ने तथा दोहोर्‍याउने अवस्थाका साथै यसलाई प्रभाव पार्ने कारण र तत्वहरुको व्याख्या तथा विश्लेषण गरिएको छ । बालबालिकाको सहभागितामा प्रभाव पार्ने कारण र तत्वहरुको व्याख्या तथा विश्लेषण एवम् सहभागिता बढाउने उपायहरु सुझाउन सैदान्तिक खाकाको रुपमा कार्ल मार्क्सको वर्ग संघर्षको सिद्धान्त र इमाइल दुर्खाइमको सामाजिक वर्ग र शिक्षा शिद्धान्तलाई सैद्धान्तिक खाकाको रूपमा लिइएको छ ।

यस शोधपत्रमा अध्ययन गरिएका तीनवटा सामुदायिक विद्यालय क्षेत्रका बस्तीहरुमा लिम्बु समुदायको बाहुल्यता भएपनि बालबालिकाको शैक्षिक सहभागिता प्राथमिक तहमा अन्य बालबालिकाको भन्दा कम भइरहेको देखिएको छ । तसर्थ लिम्बु बालबालिकाको शैक्षिक सहभागिता बृद्धि गर्नका लागि यस समुदायको आयमुलक तथा सीपमुलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने, सरकारी तथा गैरसरकारी संस्था मार्फत महिला शिक्षा, साक्षरता शिक्षा, मातृभाषाको पठनपाठनको व्यवस्था, सरोकारवालाहरुसँग शैक्षिक एवम् भौतिक पक्षमा सुधार गर्न आवश्यक छलफल, व्यवसायिक तथा प्राविधिक शिक्षामा जोड दिनुपर्ने निष्कर्ष निकालिएको छ । साथै बालबालिकाको लागि पूर्ण छात्रवृत्ति, खाजा, यातायात, पोशाक, तथा शैक्षिक सामाग्रीको व्यवस्था गर्नुपर्ने सुझावहरु प्रस्तुत गरिएको छ ।

विषय सूची

परिच्छेद एक

परिचय **१-११**
१.१ अध्ययनको पृष्ठभूमि १
१.२ समस्याको कथन ७
१.३ अध्ययनको औचित्य ८
१.४ अध्ययनको उद्देश्य ९
१.५ अनुसन्धात्मक प्रश्नहरू १०
१.६ अध्ययनको परिसीमा १०
१.७ सान्दर्भिक पदावलीको परिभाषा ११

परिच्छेद दुई

सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन तथा सैद्धान्तिक खाका **१२-१८**
२.१ सम्बन्धित साहित्यको पुनरावलोकन १२
२.२ अध्ययनको सैद्धान्तिक खाका १५
२.३ पुनरावलोकनको उपादेयता १८

परिच्छेद तीन

अनुसन्धान विधि **१९-२३**
३.१ अनुसन्धान ढाँचा १९
३.२ जनसंख्या र नमुना छनोट १९
३.३ अनुसन्धानका साधनहरु २०
३.४ तथ्याङ्कका स्रोतहरु २१
३.५ तथ्याङ्क सङ्कलन प्रकृया २२
३.६ तथ्याङ्क विश्लेषण प्रकृया २३

परिच्छेद चार

नतिजाको छलफल **२४-३५**
४.१ प्राथमिक तहमा लिम्बु जातिका बालबालिकाको शैक्षिक अवस्था २४
४.२ प्राथमिक तहमा लिम्बु जातिका बालबालिकाको शैक्षिक स्तरमा प्रभाव पार्ने तत्वहरु २८
४.३ लिम्बु बालकालिकाको शैक्षिक सहभागिता वृद्धि गर्न चालिएका कदमहरु ३२
४.४ लिम्बु बालबालिकाको शैक्षिक सहभागिता वृद्धि गर्ने उपायहरु ३३

परिच्छेद पाँच

	निष्कर्ष र सुझावहरू	**३६-४३**
५.१ निष्कर्ष		३६
५.२ सुझावहरू		३९

सन्दर्भ सूची

अनुसूचीहरु